

20. st., točnije od 1938.-1955. Ovo poglavlje obrađuje jedan tek nadolazeći istraživač. On ukratko iznosi svoje viđenje navedenih procesa. Što je vrlo zanimljivo kod ovog autora, to je kako on povezuje politička događanja u Europi, s razvojem ekonomije. On tako npr. ističe čak i pozitivne konotacije koje je nacizam u Europi ostavio na razvoj industrije. Navodi tako primjer Austrije, koja je njemačkom okupacijom zapravo postala dio Trećeg Reicha. Njemci su dosta pažnje posvećivali onim predjelima gdje su mogli iskoristivati rudna bogatstva, samo u pogrešne svrhe, u pripremu za rat. Ali ipak proizvodnja hidroenergije u Austriji u ovom periodu raste. Autor iznosi i negativne posljedice razvoja hidroenergije, a to je promjena okoliša i životinjskih, te ljudskih staništa.

S ovim posljednjim poglavljem raspravni dio i završava. Donosi se još po par osnovnih crta iz biografija autora. Svaki autor je ipak ostavio nešto svoga u onom dijelu kojim se bavi u ovoj knjizi. Osobito me se dojmilo povezivanje razvoja energije i industrije s političkim događajima koji su ostavili traga na oblikovanju budućeg energetskog razvoja, ali i državne strukture (npr. primjer nacista iz posljednjeg poglavlja). Međutim, možda izostaje jedan važan moment u ovim raspravnim temama, a to je, da se ne donosi utjecaj razvoja energije i industrije na današnje postojeće države. Tj., nema poveznica između ekonomske povijesti vremena koja se opisuju u ovoj knjizi s današnjim stanjem u tim državama. Ne postavljaju se pitanja kako je razvoj proizvodnje uglja npr. u Nigeriji, oblikovao današnju situaciju iskopavanja uglja u tim krajevima. Vjerojatno bi se s tim dodatkom mogao bolje steći uvid u napredak koji se razvio između samih početaka industrijalizacije i energetizacije i današnjeg stanja u svijetu. Također, autori nerijetko skaču iz perioda u period, pa ponekad zbunjujuće navode različita razdoblja u istom paragrafu. Nije im najznačajnije ići kronološkim redom. Inače knjiga je vrlo pregledna i jednostavna za čitanje. Budući da se bavi specifičnim regijama, očekivalo bi se da se autori ograniče striktno na te regije, međutim, oni daju i širu sliku problema, uzimajući u obzir sve faktore koji su utjecali na proizvodnju, transport i razvoj energetskih postrojenja. Svakako da bi se o temama koje su ovdje obrađene mogle napisati i puno šire studije, što samo govori o širini problema istraživanja i važnosti ekonomske historije.

Mario ŠAIN

AGNES KNEITZ, MARC LANDRY, UR., ON WATER. PERCEPTIONS, POLITICS AND PERILS, RCC PERSPECTIVES, 2012/2, STR. 81.

Devetnaesto izdanje internetskog časopisa *RCC Perspectives* iz 2012. godine u izdanju Rachel Carson Center koji djeluje u sklopu Ludwig-Maximilians-Universität u Münchenu okupilo je uz urednike Agnes Kneitz i Marca Landrya još sedmero istraživača, koji su kratkim interdisciplinarnim diskursima otvorili različita pitanja koja se tiču glavne teme ovog izdanja, vode. Uz uvod urednika i sveukupno devet eseja podijeljenih kao što sam naslov govori u tri dijela; percepcije, politika i opasnosti, koja određuju aspekt s kojeg istraživači promatraju glavnu temu izdanja, objedinjuje se odnos prema vodi kako u prošlosti i sadašnjosti tako i uz otvaranje pitanja koja će biti aktualna u budućnosti.

U uvodu posljednjeg eseja ovog izdanja geograf Wolfram Mauser navodi mnoštvo maštovitih i kako on sam kaže, trivijalnih uvoda, koji odražavaju pravi značaj koji voda ima za ovaj planet. Ne ponavljajući njegove navode kao ni njegov vlastiti uvod koji se može svesti na poznatu priču o značaju vode s obzirom na postotak koji ona čini na našem planetu što ga s drugim povoljnim okolnostima čini jedinim nastavnim planetom u Sunčevu sustavu, zna se da je voda bitna u gotovo beskonačno mnogo mikro i makro aspektata.

Stoga se u prvom eseju prvog djela nazvanog »Perceptions: Environmental Knowledge and Knowledge Societies« povjesničar Marc Landry bavi percepcijom upotrebe vode u svrhu dobivanje energije kao i konotativnim značenjima metafore *bijeli ugljen* na što su utjecale i konotacije koje je zadobila sama riječ ugljen, ali i same prednosti i negativnosti dobivanja hidroenergije. U drugom eseju ovog dijela, povjesničarka Franziska Torma istražuje početak istraživanja svijeta morskih dubina i multidimenzio-

nalnosti oceana uz što su se povezali, kako ekonomski i kulturni, tako i politički i nacionalni interesi njemačke države. Naime, upravo se fascinacija nepostojećim čudovištima koja je potakla takva istraživanja pretvorila u fascinaciju ulovljenim čudnovatim, dotad nepoznatim organizmima što je poslužilo ne samo kao instrument kulturne i nacionalne propagande i utjecalo na ekspanziju percepcije postojećeg svijeta već i stvorilo temelj za razvoj znanosti o okolišu. U trećem eseju Eleanor Ruth Hayman istražuje i razrađuje vezu između simboličkog konstrukta vode i ženskog tijela počevši s konstruktom moderne i suvremene vode koja se svela na čistoću *H₂O* što voda sasvim sigurno nikad nije bila u prošlosti, a nije niti danas u sadašnjosti. Zatim uz čistoću navodi još nekoliko karakteristika konstrukta suvremene vode koje su se preko umjetnosti i promidžbe povezale sa ženskim tijelom ponekad čak i na potpuno oprečnoj i apsurdnoj razini simbolike. Kao primjer navodi povezivanje promidžbe flaširane vode s kampanjom za podizanje svijesti o bolesti raka dojke unatoč pronađenim uporištima koji potkrepljuju tezu o negativnom utjecaju ispijanja flaširane vode na ljudski reproduktivni sustav pa i na pojavu raka dojke.

Drugi dio ovog izdanja, »Politics: Transformation of landscapes« započinje esejom povjesničara Edwarda Blochera koji govori o međuodnosu prirode i čovjeka. Blocher govori o prisvajanju i zauzimanju vodenog teritorija kao nacionalnog što je naposljetku utjecalo i na konstrukciju nacionalnog identiteta i poistovjećivanje nacije s prirodnim karakteristikama teritorija. Kao primjer, Blocher navodi konstruiranje »egipatskog Nila« nakon stvaranja moderne države pri čemu su sustavi kontrole rijeke izvedeni šezdesetih godina dvadesetog stoljeća bili posve podređeni primarno egipatskim interesima. Drugi esej ovog dijela, Alexa Weika von Mossnera je zapravo prikaz Yung Changovog filma *Up the Yangtze* (2007.) u kojem se problematizira konstrukcija najveće svjetske hidroelektrane Three Gorges na rijeci Yangtze u NR Kini što je uzrokovalo dizanje razine vode i potapanje velikog broja ljudskih domova. Von Mossner iz filma naglašava sudar kultura koji se dešavao prilikom izgradnje brane (i snimanja samog filma) i razvoja turizma koji je ista situacija potencirala. Treći esej je rad Julie Herzberg koja sagledava političku ulogu vode kroz slučaj izgradnje Ledene Palače u Sankt Peterburgu 1740. godine. Naime, kroz konstrukciju palače od leda prilikom proslave vjenčanja princa Mihaila Galicina autorica iščitava ne samo autokraciju carice Ane čiji je simbol Ledena palača postala već i simbolično obuzdavanje klime, odnosno zime pa i prisvajanje Neve kao vlastita teritorija.

Posljednji dio ovog izdanja stavlja naglasak na potencijalnu opasnost, što voda s vremena na vrijeme postaje za čovječanstvo. U prvom eseju povjesničara Felixa Maucha ta opasnost se manifestira kroz poplave, suše i zagađenja što, smatra autor, nisu uopće rijetke i neuobičajene pojave kakvima ih se često prikazuje. Prema autoru, potencijalna opasnost je jedna od neodvojivih karakteristika vode te čovjek nikad neće steći sposobnost da je u potpunosti ukloni. Agnes Kneitz u sljedećem eseju ukratko razmatra povijest percepcije zagađenja vode na čiji je suvremeni oblik ključan utjecaj imala spoznaja da voda posjeduje karakteristiku samopročišćenja. U posljednjem eseju ovog izdanja, već spomenuti geograf Wolfram Mauser postavlja pitanje o promjenjivosti hidrološkog ciklusa i mogućnosti čovjekovog utjecaja na isto. Autor također stavlja naglasak na sve negativnosti suvremene proizvodnje hrane i tržišne ekonomije te njihov utjecaj na sadašnji i budući ekosustav.

Osim povjesničara koji se bave različitim područjima i razdobljima, u ovom izdanju sudjelovali su i geograf, ekolog kao i stručnjak za književnost. Sama interdisciplinarnost i transdisciplinarnost ovog izdanja pa i cjelokupnog Rachel Carson Centra garancija su živog pristupa. Ne ulazeći u kritiku raznolikog sadržaja teksta, jednostavnost i sažetost koje su najčešće prisutne u svim esejima govore o neformalnosti, ali i pristupačnosti ovog izdanja. Ipak, ono što se ne uklapa u takvu karakterizaciju jest sveukupni nedostatak vizualnih prikaza koji su u nekim slučajevima prijeko potrebni, ne da budu svrha sami sebi već da upotpunjuju percepciju teksta suvremenom čitatelju. Kao najočitija, ali i najkorisnija karakteristika ovog izdanja može se navesti kreativna različitost upotrebljenih aspekata i perspektiva s kojih se pristupilo tematici ovog izdanja pri čemu baš svaki esej posjeduje posve zaseban pristup. Unatoč tome, izdanje sveukupno daje dojam jasnoće i objedinjenosti što naposljetku i upotpunjuje takav pristup.

Tihana KUŠTER

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen X. / Broj 10
Zagreb - Samobor 2014.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/4092-148, fax: +385/1/4092-879
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: prof. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Goran Đurđević (Požega), Josip Faričić (Zadar), Borna Fürst Bjeliš (Zagreb), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (Tempe, SAD), Andrej Hožjan (Maribor, Slovenija), Halil Inalcik (Ankara, Turska), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Zagreb), Frank Zelko (Burlington, VT, SAD), Zlata Živaković Kerže (Osijek), Ivana Žebec Šilj (Zagreb)

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2014.

Adresa uredništva / Mailing addresss:

Hrvoje Petrić (urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

Na naslovnici / Cover:

Idrija prema Valvasorovoj Topografiji Kranjske iz 1679.

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT - AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA